КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи

_____ Тарас ПШЕНИЧНИЙ

«26» ____08____ 2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЕТНОГРАФІЧНА ПРАКТИКА

галузь знань	**03 Гуманітарні науки**
спеціальність	**032 Історія та археологія**
освітній рівень	**перший (бакалаврський)**
освітня програма	**Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм**
вид дисципліни	**обов'язкова**

Форма навчання	**денна**
Навчальний рік	**2021/2022**
Семестр	**4**
Кількість кредитів ECTS	**3**
Мова викладання, навчання та оцінювання	**українська**
Форма заключного контролю	**диф. залік**

Викладач: Громова Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент.

Пролонговано: на 2022/2023 н.р. _____ (_____) «__» ____ 2022 р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 2023/2024 н.р. _____ (_____) «__» ____ 2023 р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробники: Капелюшний Валерій Петрович, доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри етнології та краєзнавства; Борисенко Мирослав Володимирович, доктор історичних наук, професор; Громова Наталія Олександрівна, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства.

ЗАТВЕРДЖЕНО
Зав. кафедри етнології та краєзнавства
_____Валерій КАПЕЛЮШНИЙ

Протокол №13 від «30» 06 2021 р.

Голова Вченої ради історичного факультету_____ Іван ПАТРИЛЯК

Протокол № 1 від « 31 » серпня 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від «26» 08 2021 року

Голова науково-методичної комісії _____ Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. Мета практики – поглиблення знань студентів у царині української етнічної історії, народної культури та міжетнічної комунікації; закріплення та застосування теоретичних знань, отриманих студентами в процесі навчання; удосконалення навичок студентів-істориків в оволодінні методикою етнографічного дослідження; формування фахівців-істориків.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

2.1.Знати найважливіші факти, події та процеси історичного минулого України, мати базові знання з української етнології.

2.2.Володіти навичками джерельної критики, історичного аналіз*у,* встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

*2.3.Вміти*аналізувати джерела та літературу на історичну та етнологічну тематику.

2.4.Вміти застосовувати здобуті знання та навички під час практичної польової роботи.

3. Анотація практики:

Етнографічна практика є невід'ємною складовою частиною навчального процесу. У часи незалежності України постійно зростає інтерес до духовної спадщини свого народу, до її традиційної культури та етнічної історії. Дослідники нарешті почали розуміти, що історія включає в себе не лише політичний, а й етнічний аспект, оскільки народ впродовж століть виробив свою власну етно-соціальну систему та культуру, яка функціонувала певною мірою автономно від загальнодержавних процесів. Вивчення етнічної історії, сучасної етно-соціальної культури та міжетнічної комунікації стали важливими моментами при підготовці професійних істориків та етнологів.

У відповідності з навчальним планом студенти історичного факультету ОР «бакалавр» освітньої програми «Краєзнавство, екскурсознавство та історико-культурний туризм» проходять етнографічну практику у 4 семестрі. Проходження практики є обов'язковим для студентів. Тривалість етнографічної практики становить 4 тижні (3 кредити ЄКТС).

Під час проходження практики студенти:

а) ознайомлюються з питальниками та іншими методичними матеріалами, розробленими викладачами кафедри етнології та краєзнавства; в окремих випадках складають питальники самостійно;

б) здійснюють опитування населення за питальником;

в) збирають документальні та фотоматеріали, дотичні до теми питальника;

г) збирають експонати для кафедрального етнографічного музею при міжкафедральній лабораторії;

д) здійснюють обробку (розшифровку і відповідне оформлення) польових матеріалів;

е) підбивають підсумки власного практичного дослідження.

Передбачаються також індивідуальні завдання для студентів у відповідності з їхніми науковими інтересами та практичними можливостями. В окремих випадках дозволяється заміняти польові дослідження роботою в архівах, етнографічних музеях тощо.

Тематика, а також методичні рекомендації для проведення польових досліджень затверджуються на засіданні кафедри етнології та краєзнавства. Тематика передбачає актуальні проблеми етнічної історії та культури, зокрема:

- усна історія народу;

- сучасний стан традиційної культури українців, окремих етнографічних груп та субетносів українського народу, а також та інших народів, що проживають на території України;

- історія української родини тощо.

Студенти проводять етнографічну практику в регіонах за місцем свого проживання, опитуючи знайомих і не знайомих їм людей серед місцевих жителів. Базою практики є кафедра етнології та краєзнавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Відповідальними за проведення практики є викладачі кафедри етнології та краєзнавства, закріплені за кожною групою.

Матеріали етнографічної практики разом з експедиційними матеріалами, здійсненими співробітниками кафедри етнології та краєзнавства, складають рукописний етнографічний фонд міжкафедральної лабораторії. Тим самим поступово відновлюється традиція збереження фольклорно-етнографічних матеріалів у Київському університеті, започаткована М. Максимовичем.

4. Завдання (навчальні цілі) полягають у поглибленні та закріпленні знань студентів з вивчених теоретичних курсів, зокрема Української етнології; простеженні зв'язку етнології з іншими науковими та навчальними дисциплінами; поглибленні знань з методики етнографічних досліджень, здобутті навичок застосування методів етнографічних досліджень для вивчення народної культури та усної історії окремих регіонів та населених пунктів; ознайомленні з польовими джерелами етнології; оволодінні навичками проведення польового етнографічного опитування.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		**Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання**	**Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)**	**Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни**
Код	**Результат навчання**			
1.1.	*Знати* етнологічну термінологію.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 1*	*5*
1.2.	*Знати* історію становлення сучасної методики польових етнографічних досліджень в Україні та світі.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 2*	*5*
1.3.	*Знати* основні сучасні етнографічні методи дослідження традиційної і сучасної культури етносу – методи порівняння, типологічного співставлення, усної історії, безпосереднього спостереження та інші.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 3*	*5*
1.4.	*Знати* морально-етичні норми при роботі з інформаторами.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 2*	*10*
2.1.	*Вміти* застосовувати методи фіксації під час етнографічних польових робіт – запис на диктофон або телефон,	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 3*	*5*

	фото- та відеофіксацію, запис у польовий щоденник/зошит.			
2.2.	*Вміти* опрацьовувати тематичну літературу, самостійно збагачувати свій науковий та творчий потенціал, застосовувати прогресивні та раціонально виважені методи оволодіння знаннями.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 4*	*10*
3.1.	*Самостійно здійснити* етнографічне польове опитування населення певного регіону, місцевості, населеного пункту.	*практичне заняття*	*Індивідуальне завдання 5*	*30*
3.2.	*Підготувати* звіт про проходження практики		*звіт*	*10*
3.3.	*Захистити* звіт із практики		*Звіт (залік)*	*20*

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання ОК32

Результати навчання дисципліни (код) / **Програмні результати навчання (назва)**	**1.1.**	**1.2.**	**1.3.**	**1.4.**	**2.1.**	**2.2.**	**3.1.**	**3.2.**	**3.3.**
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	+	+		+	+	+		+	+
ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.	+	+	+		+		+	+	+
ПРН 13. Розуміти загальні та специфічні риси історичного розвитку різних регіонів України, Європи та світу, фактори, що зумовлюють різноманіття культур та національних спільнот, ефективно співпрацювати з носіями різних історичних та культурних цінностей.	+			+		+	+		

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

1. Індивідуальне завдання 1: РН 1.1. – 5 балів/ 3 бали.
2. Індивідуальне завдання 2: РН1.2., 1.4. – 15 балів/ 9 балів.
3. Індивідуальне завдання 3: РН1.3., 2.1. – 10 балів/ 6 балів.
4. Індивідуальне завдання 4: РН 2.2. –10 балів/ 6 балів.
5. Індивідуальне завдання 5: РН 3.1. – 30 балів/ 10балів.
6. Підготовка звіту: РН 3.2. –10 балів/ 6 балів.
- підсумкове оцінювання: захист звіту (залік) *– 20 балів / 12 балів.*

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Зміст практики поділений на 2 змістових модулі. Перший модуль включає у себе ознайомлення з літературою з польового етнографічного опитування, із етнографічними запитальниками та підготовку до польового етнографічного опитування. Другий змістовий модуль включає опитування респондентів, збір документів та фотоматеріалів, дотичних до теми питальника; збір експонатів для Музею при Фольклорно-етнографічній лабораторії; розшифровку зібраного матеріалу, оформлення практичної роботи та складання звіту про проходження практики.

Оцінка успішності студента здійснюється у двох формах: поточний контроль (оцінка за звіт про проходження практики) і підсумковий контроль (оцінка захисту звіту/залік).

Студент-практикант отримує від безпосереднього керівника практики індивідуальні завдання, що визначає місце, характер та обсяг роботи, або самостійно обирає тему етнографічного дослідження. За своєчасне та якісне виконання індивідуального завдання студент-практикант несе особисту відповідальність. Кожне індивідуальне завдання оцінюється керівником практики, сума оцінок за індивідуальні завдання та виконану практичну роботу складає оцінку за поточний контроль.

Письмовий звіт про літню етнографічну практику подається на кафедру етнології та краєзнавства керівнику практики на початку 5 семестру. Звіт оформлюється згідно існуючих вимог і є головним документом, за яким оцінюється етнографічна практика студента. У звіті необхідно подати місце проведення експедиції, вказати усі населені пункти та кількість інформаторів в кожному, термін проведення польових досліджень, а також розшифровку опитування респондентів. Звіт повинен бути підписаний керівником практики. До тексту роботи, відповідно до її теми, можуть бути додані *електронні носії* із записами опитувань респондентів, *фотографії* та інший зібраний студентом-практикантом під час практики етнографічнийматеріал, який здається до архіву кафедри.

Практична робота повинна бути виконана на належному рівні, відповідно оформлена – текст роботи повинен мати наскрізну нумерацію сторінок, аркуші повинні бути зшиті (скріплені), або в папці.

Керівником практики оцінюється якість практичної роботи, якість, повнота та оформлення звіту.

Підсумки етнографічної практики підводяться на засіданні кафедри етнології та краєзнавства.

Виконання студентами програми практики оцінюється диференційовано, при цьому беруться до уваги якість оформлення звіту, зібраний етнографічний матеріал, кількість опитаних респондентів, додаткові матеріали (фотоілюстрації), а також зібрані студентом і передані до Музею кафедри експонати. Захист практики (звіту) організується на профілюючій кафедрі протягом перших десяти днів 5 семестру.

Під час захисту звіту студент отримує 4 залікових питання, що стосуються безпосереднього змісту звіту. Кожне питання оцінюється у 5 балів. Студент, який дав

повну відповідь на ці питання, додає у свій актив отриману суму балів, що додається до балів, набраних студентом за результатами поточного контролю.

Результати проходження практики оцінюються за 100-бальною шкалою.

Змістовий модуль 1 **Підготовка до польового етнографічного дослідження**	**Змістовий модуль 2** **Опитування респондентів, розшифровка опитувань та складання звіту про проходження практики**	**Захист звіту (залік)**
20 залікових балів (максимум)	**60 залікових балів** (максимум)	**20 балів**

Умовою допуску до захисту звіту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою практики та написання звіту. **Рекомендований мінімум** для допуску до захисту звіту – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Кількість балів за проходження практики	**Захист звіту**	**Підсумкова оцінка**
Рекомендований мінімум	*48*	*12*	*60*
Максимум	**80**	**20**	**100**

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі індивідуальних завдань, захист звіту здійснюються відповідно до чинних нормативних документів університету.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура практики.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин
1	**Частина 1. Підготовка до польового етнографічного дослідження**	**18**
2	**Частина 2. Опитування респондентів, розшифровка опитувань та складання звіту про проходження практики**	**70**
3	**Частина 3. Захист звіту**	**2**
	ВСЬОГО	**90**

Загальний обсяг 90 *год.*

9. Рекомендована література:

Основна:

1. Боряк О. Емпіричні дослідження як «ризик шкоди»: теорія і практика впровадження принципів етики польової роботи // Народна творчість та етнографія. 2003. № 5–6. С. 76–81.
2. Бріцина О. У пошуках втрачених смислів: робота збирача з виконавцем // Матеріали до української етнології. Збірник наукових праць. 2004. Вип. 4 (7). С.188–194.
3. Бріцина О. Сучасні аспекти методики збирання народної прози// Народна творчість та етнографія. 2003. № 3. С. 24–28.
4. Глушко М. Методика польового етнографічного дослідження: навч. посіб. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. 288 с.
5. Гримич М. Метод, методика та методологія в сучасній етнологічній науці // Етнічна історія народів Європи. К., 2006. Вип. 21. С. 5–9.
6. Кожолянко Г.К., Шестаков Ю.П. Етнографічні експедиції та етнографічна практика: Навчальний посібник. Чернівці, 2000.
7. Кожолянко Г.К., Шестаков Ю.П. Методика польових експедиційних досліджень поселень та житла // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. Чернівці, 2003. Т.1 (15).
8. Маєрчик М. Польові дослідження: проблема достовірності й порозуміння // Народна творчість та етнографія. 2003. № 5–6. С. 82–89.
9. Програма, запитальники та методичні поради дослідикам народної культури України. / Упор. Л.Г. Орел, К.А. Міщенко. К., 1995.
10. Шестаков Ю. Організація та підготовка етнографічної експедиції // Етнокультура в контексті світової історії. Матеріали VI Міжнародного наукового семінару «Черезовські читання». Чернівці, 2004. С. 166–174.

Додаткова:

1. Бойківщина: Іст.-етногр. дослідження / За ред. Ю.Г.Гошка. К.,1983.
2. Гуцульщина: Іст.-етногр. дослідження / За ред. Ю.Г.Гошка. К.,1987.
3. Глушко М. Етнографічне районування України: стан, проблеми, завдання (за матеріалами наукових досліджень другої половини XX – XXI століть) // Вісник Львівського університету. Серія «Історія». 2009. Вип. 44. С.179–214.
4. Глушко М. Історико-етнографічне районування Галичини: сучасний стан // Карпати: людина, етнос, цивілізація. 2009. № 1. С.8 –18.

5. Глушко М. Середнє Полісся у системі етнографічного районування України: локалізація, межі (за матеріалами наукових досліджень другої половини ХХ – початку ХХІ століть) // Вісник Львівського університету. Серія історична. 2008. Вип. 43. С.15–33.
6. Горбик В.О., Скрипник П.І. До питання про районування України // Український історичний журнал. 1995. № 1. С.3 – 12.
7. Данилюк Д.Д. Історія Закарпаття: навч. посібн. Ужгород, 2013.
8. Західне Полісся: історія та культура. Луцьк, 2012.
9. Кожолянко Г. Етнографія Буковини. Чернівці, 1999. Т.1; 2001. Т.2; 2005. Т.3.
10. Лемківщина. Історико-етнографічне дослідження. Львів, 1999. Т.1: Матеріальна культура; 2002. Т.2: Духовна культура.
11. Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. Львів, 2012.
12. Поділля: Історико-етнографічне дослідження / Артюх Л.Ф., Балушок В.Г. та ін. К., 1994.
13. Холмщина і Підляшшя: Іст.-етногр. дослідження. К., 1997.
14. Шестаков Ю.П. Основні види експедиційної роботи // Питання стародавньої та середньовічної історії, археології й етнології. Чернівці, 2003. Т.2 (16).